

ต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกข้าว กรณีศึกษา ตำบลเชียงเครือ อำเภ

เมือง จังหวัดสกลนคร

วรวิทย์ กุลตังวัฒนา* และ นันทิยา พรมทอง

Cost and Return of Rice : A Case Study of Cheangkreu District, Muang,

Sakon - Nakhon Province

Worravit Kultangwatana* and Nantiya Promtong

สาขาวิชาการบัญชี คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ
จังหวัดสกลนคร

Department of Accounting, Faculty of Liberal Arts and Management Science, Kasetsart University Chalampthakiat
Sakon - Nakhon Province Campus

*Corresponding Author. E-mail address: famwwk@csc.ku.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกข้าว ปัญหาและอุปสรรคในการปลูกข้าว โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือเกษตรกรที่ปลูกข้าวในพื้นที่ตำบลเชียงเครือ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร และทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 40-49 ปี จำนวนสมาชิกในครอบครัวอยู่ระหว่าง 2-4 คน เกษตรกรมีต้นทุนในการปลูกข้าวในปีการเพาะปลูก 2552/53 เฉลี่ยเท่ากับ 3,126.15 บาทต่อไร่ และปริมาณข้าวเฉลี่ยที่ผลิตได้ทั้งหมด 420.40 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาขายเฉลี่ยกิโลกรัมละ 12.19 บาท ดังนั้นเกษตรกรมีรายได้จากการขายข้าวเฉลี่ยเท่ากับ 5,124.67 บาทต่อไร่ หากจะพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างรายได้จากการขายข้าวและต้นทุนของการปลูกข้าวของเกษตรกรจะพบว่าเกษตรกรมีกำไรจากการปลูกข้าวประมาณเฉลี่ยไร่ละ 1,998.52 บาท (5,124.67 - 3,126.15) การปลูกข้าวเป็นอาชีพที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษและเกษตรกรไม่มีอาชีพอื่นจึงมีความจำเป็นต้องปลูกข้าวต่อไป นอกจากนี้ยังพบปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการปลูกข้าวของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างนั้นคือ ปัญหาเกี่ยวกับหอยเชอรี่ที่กัดกินต้นข้าว การขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการปลูกข้าวนาปรัง แมลงศัตรูพืช ปัญหาเกี่ยวกับปุ๋ยมีราคาแพง

คำสำคัญ: ข้าว ต้นทุนการผลิต ผลตอบแทน

Abstract

The objectives of this study were to analyze the cost and the return, the problems and limitation on rice production. Survey was used in this quantitative research as an instrument. The population of this research was the farmer at Cheangkreu District, Muang, Sakon Nakhon Province. The data was analyzed by using descriptive statistics which were mean and percentage. The result of the study portrayed that the majority of the research population were male, age between 40-49 years old with 2 - 4 family members. During the year 2009/10, the average cost of rice

production was 3,126.15 Baht per rai, while the quantity of rice was 420.40 kilograms per rai; average price was 12.19 baths per kilograms. The average income from selling the rice was 5,124.67 per rai. Therefore, when comparing between the income and the production cost, it was found that 1,998.52 Baht ($5,124.67 - 3,126.15$) were the average gain for each rai. However, the farmers still intended to continue their way of living on the rice production because, it was what their ancestors did and there was no other job available. Moreover, there were many important problems found with the rice production such as the problem with apple snail (*Pomacea canaliculata*) destroying the rice, lack of water resources for the off-season rice production, brown plant-hopper (*Nilaparvata lugens Stal*) and high cost of fertilizer.

Keywords: Rice, Production Cost, Return

บทนำ

วัตถุประสงค์สำคัญของ เศรษฐกิจพอเพียง ก็เพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจน การพัฒนาการทำให้สมาชิกของประชาชนให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ และสภาพสังคมชุมชน โดยเริ่มต้นจากการพัฒนาขีดความสามารถในการผลิตและบริโภคอย่างพออยู่พอกินไปจนถึงการแปรรูปอุตสาหกรรมครัวเรือนสร้างอาชีพ และทักษะวิชาการ เพื่อการเติบโตบนพื้นฐานที่เข้มแข็งของชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนการสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

ข้าวเป็นสินค้าส่งออกหลักของประเทศไทยโดยมีชาวนา 3.7 ล้านครัวเรือน จากเกษตรกรทั่วประเทศ 5.6 ล้านครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 66 ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด พื้นที่เพาะปลูกข้าวปีละประมาณ 56 – 58 ล้านไร่ ได้ผลผลิตปีละประมาณ 28.0 – 30.0 ล้านตันข้าวเปลือก มูลค่าปีละประมาณ 180,000 – 200,000 ล้านบาท ซึ่งเป็นรายได้หลักที่หล่อเลี้ยงเกษตรกรในระดับรากหญ้า สามารถสร้างรายได้และนำเงินตราเข้าประเทศปีละประมาณ 80,000 – 100,000 ล้านบาท และตั้งแต่ 1 มกราคม 2553 เป็นต้นไปตามข้อตกลงอาเซียน เรื่อง การเปิดเสรีตลาดข้าวอาเซียน ซึ่งจะลดอัตราภาษีนำเข้าข้าวลงมาเหลือ 0 เปอร์เซ็นต์ และเมื่อดูตัวเลขส่งออกข้าว ณ ต้นปี 2552 จะพบว่า การส่งออกข้าวไทยลดลง 30% ขณะที่เวียดนามเพิ่มขึ้น 56% ถ้าดูที่ส่วนแบ่งตลาดจะพบว่าไทยมีส่วนแบ่งตลาดโลก 22% และเวียดนามมีส่วนแบ่งตลาดโลก 20% อีกทั้งข้าวยังเป็นอาหารหลักของคนไทยอีกด้วย ดังนั้นผลผลิตที่ได้จากการผลิตข้าวในแต่ละปีของเกษตรกรบางส่วนจะถูกนำไปขายเพื่อเป็นรายได้ของครอบครัว อีกส่วนหนึ่งเกษตรกรจะเก็บไว้บริโภคในครัวเรือน

การศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกข้าว กรณีศึกษา ตำบลเชียงเครือ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นงานวิจัยที่จะทำการศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกข้าวในเขตดังกล่าว เพื่อเกษตรกรจะทราบต้นทุนการผลิตซึ่งจะนำไปสู่การลดต้นทุนในการปลูกข้าว ซึ่งจะส่งผลต่อการเพิ่มรายได้จากการขายข้าวให้แก่เกษตรกร และส่งเสริมให้การปลูกข้าวเป็นอาชีพหลักที่สามารถเลี้ยงครอบครัวได้อย่างพอเพียง ซึ่งจากการสอบถามชาวนาตำบลเชียงเครือเบื้องต้น พบว่าต้นทุนในการปลูกข้าวของชาวนาสูงมาก

กว่าชานนาในพื้นที่ใกล้เคียงเนื่องจากชานนาตำบลเชียงเครือมีต้นทุนในการดูแลรักษามากกว่า และกำไรที่ได้รับจากการจำหน่ายข้าวต่ำกว่าชานนาในพื้นที่ใกล้เคียง

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกข้าวของเกษตรกร ตำบลเชียงเครือ อำเภอมือง จังหวัดสกลนคร ซึ่งจะเป็นข้อมูลให้กับเกษตรกร และผู้สนใจทั่วไปในการพิจารณาการปลูกข้าว ว่าจะสามารถลดต้นทุนได้อย่างไรบ้าง

วิธีการดำเนินงานวิจัย

1.การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่เกษตรกรที่ปลูกข้าวในฤดูการทำนา 2552/2553 ในเขตตำบลเชียงเครือ อำเภอมือง จังหวัดสกลนครและใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ทำการสุ่มตัวอย่างไม่เจาะจง โดยจากข้อมูลองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงเครือ พบว่าในพื้นที่ตำบลเชียงเครือทั้งหมดมีประชากรจำนวน 4,001 ครัวเรือน จากจำนวนประชากรทั้งหมดในตำบลเชียงเครือนำมาพิจารณาขนาดตัวอย่างตามทาร์โย ยามาเน่ ณ ระดับความเชื่อ 95% พบว่าขนาดประชากรเท่ากับ 4,001 คน ต้องใช้ขนาดตัวอย่างเท่ากับ 367 ตัวอย่าง โดยผู้วิจัยทำการแจกแบบสอบถามทั้งหมด 450 ชุดกระจายไปในแต่ละหมู่บ้านซึ่งในตำบลเชียงเครือแบ่งเป็นทั้งหมด 17 หมู่บ้าน คือ บ้านเชียงเครือ บ้านเชียงเครือวัดใหญ่ บ้านโพธิ์สว่าง บ้านดอนเชียงบาล บ้านดอนเชียงบาลใหญ่ บ้านหนองหอย บ้านหนองหอยใหญ่ บ้านดอนเชียงคูน บ้านหนองสนม บ้านป่าหว้าน บ้านป่าหว้านทุ่งพัฒนา บ้านทุ่งมน บ้านโคกสว่าง บ้านทุ่งมนพัฒนา บ้านนาคำไฮ บ้านโนนเบญญ์ และบ้านโนนศาลา

2.การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัยและวิจารณ์

ผลการศึกษาพบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 392 รายส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 40-49 ปี จำนวนสมาชิกในครอบครัวอยู่ระหว่าง 2-4 คน จำนวนที่ดินที่เกษตรกรใช้ในการปลูกข้าวพบว่าเกษตรกรส่วนมากมีพื้นที่ปลูกข้าวอยู่ในช่วง 6 - 10 ไร่ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 30.87 รองลงมาที่มีพื้นที่อยู่ระหว่าง 1 - 5 ไร่ และ อยู่ระหว่าง 11 - 15 ไร่ ซึ่งมีจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 16.07

ประเภทของนาที่เกษตรกรทำ พบว่าเกษตรกรส่วนมากจะปลูกข้าวนาปีเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 90.31 และบางส่วนทำทั้งนาปีและนาปรัง คิดเป็นร้อยละ 9.69 ซึ่งจำนวนครั้งของการปลูกข้าวของเกษตรกร

จะแสดงความสามารถในการสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวและชุมชนของเกษตรกร ที่ตั้งของที่ดินที่เกษตรกร ใช้ปลูกข้าวกับระบบชลประทาน พบว่าร้อยละ 76.09 ของเกษตรกรมีที่ดินอยู่ห่างจากระบบชลประทาน และมีเพียงร้อยละ 23.91 เท่านั้นที่อยู่ใกล้กับระบบชลประทาน แต่การที่เกษตรกรมีพื้นที่ใกล้เคียงกับระบบชลประทานก็ไม่ได้ทำให้เกษตรกรสามารถปลูกข้าวได้มากกว่า 1 ครั้ง ซึ่งอาจเกิดจากการที่หมู่บ้านมีระบบชลประทานแต่น้ำไม่เพียงพอให้สามารถทำนาปรังได้และเกษตรกรส่วนมากจะมีการทำยังฉางขึ้นมาเพื่อจัดเก็บข้าว ซึ่งยังฉางนี้เกษตรกรจะจัดทำอย่างถาวรคือสามารถใช้ประโยชน์ได้หลายปี และเกษตรกรบางส่วนไม่ได้มีการสร้างยังฉางขึ้นมาเก็บข้าวแต่เก็บข้าวเปลือกไว้โดยการเก็บใส่กระสอบแล้วนำมาเก็บไว้ในบริเวณบ้าน

สำหรับภาวะหนี้สินพบว่าเกษตรกรมีหนี้สินคิดเป็นร้อยละ 75.77 และเกษตรกรที่ไม่มีหนี้สินคิดเป็นร้อยละ 24.33 ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่าแหล่งเงินกู้ที่สำคัญของเกษตรกรคือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ กองทุนหมู่บ้านและกู้ยืมจากญาติพี่น้อง ซึ่งอัตราดอกเบี้ยจะขึ้นอยู่กับสัญญากู้ยืมของลูกหนี้ ส่วนรายได้ที่เกษตรกรได้รับจากการจำหน่ายข้าวในแต่ละปีนั้นรายได้ของกลุ่มตัวอย่างส่วนมากไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในครัวเรือน เพราะบางส่วนต้องนำไปจ่ายเป็นดอกเบี้ยเงินกู้ยืม

ตารางที่ 1 ต้นทุนเฉลี่ยการปลูกข้าวต่อไร่

รายการ	จำนวนเงิน (บาทต่อไร่)
ต้นทุนที่จ่ายเป็นเงินสด	
ค่าไถเตรียมดิน	426.69
ค่าเมล็ดพันธุ์ข้าว	110.13
ค่าจ้างถอนกล้า	115.70
ค่าแรงงานปลูกข้าว	217.30
ค่าปุ๋ย	560.96
ค่ายาป้องกันและกำจัดศัตรูพืช	37.84
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง	167.47
ค่าซ่อมแซมเครื่องมือและอุปกรณ์	112.57
ค่าวัสดุ	46.53
รวมต้นทุนที่จ่ายเป็นเงินสด	1,795.19
ต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายเป็นเงินสด	
ค่าเช่าที่ดิน	133.24
ดอกเบี้ยจ่าย	223.02
ค่าเสื่อมราคาของสินทรัพย์	403.05
รวมต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายเป็นเงินสด	759.31
ต้นทุนทั้งหมด	2,554.50

จากตารางที่ 1 แสดงต้นทุนในการปลูกข้าวจะพบว่ามีต้นทุนในการปลูกข้าวรวมจำนวน 2,554.50 บาทต่อไร่ โดยแยกเป็นต้นทุนที่เกษตรกรจ่ายเป็นเงินสดเท่ากับ 1,795.19 บาทต่อไร่ และค่าใช้จ่ายที่เกษตรกรไม่ได้จ่ายเป็นเงินสดจำนวน 759.31 บาทต่อไร่ โดยต้นทุนที่เกษตรกรต้องจ่ายเป็นเงินสดนั้น ประกอบด้วย ค่าไถเตรียมดินจำนวน 426.69 บาทต่อไร่ โดยค่าไถเตรียมดินนี้โดยมากเกษตรกรที่ไม่มีรถไถของตนเองจะจ้างรถไถมาทำการไถที่นาให้ทั้งในช่วงที่ทำการหว่านกล้าและในช่วงที่ทำการปักดำข้าว ดังนั้นจึงทำการเฉลี่ยต้นทุนในการไถเตรียมดินจากต้นทุนในการจ้างรถไถ ซึ่งในการจ้างรถไถนี้ค่าใช้จ่ายในการจ้างในระยะเวลาที่แตกต่างกันจะมีต้นทุนในการจ้างแตกต่างกันซึ่งหากจ้างในช่วงระยะเวลายังไม่มีเกษตรกรคนอื่นต้องการจ้างรถไถ ค่าจ้างก็จะถูกกว่าการจ้างในช่วงที่มีเกษตรกรต้องการจ้างงานมาก ๆ ส่วนต้นทุนเกี่ยวกับค่าเมล็ดพันธุ์ข้าว ซึ่งนำมาใช้ในการหว่านต้นกล้ามีจำนวน 110.13 บาทต่อไร่ โดยคิดเฉลี่ยจากจำนวนเงินที่เกษตรกรต้องจ่ายไปเพื่อซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อนำมาใช้ในการหว่านกล้า โดยเกษตรกรบางคนอาจจะมีการเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวของตนเองไว้จากปีที่แล้วแต่มีบางส่วนที่ไม่ได้เก็บเมล็ดพันธุ์ไว้จึงต้องซื้อสำหรับค่าจ้างถอนกล้าซึ่งเกิดขึ้นเมื่อต้นกล้าโตพอที่จะนำไปใช้ในการปักดำมีจำนวน 115.70 บาทต่อไร่ สำหรับค่าจ้างถอนกล้านี้โดยปกติเกษตรกรจะจ้างเป็นจำนวนมัด ซึ่งหากเป็นช่วงที่ต้นกล้าของเกษตรกรคนอื่นยังไม่โตเพียงพอที่จะถอนได้ค่าจ้างในการถอนต้นกล้าจะมีราคาต่อมัดต่ำแต่หากเป็นช่วงที่เกษตรกรคนอื่นก็ต้องการจ้างให้ถอนกล้านั้นต้นทุนต่อมัดในการจ้างถอนกล้าก็จะแพงขึ้น และสำหรับค่าแรงงานปลูกข้าวที่เกิดขึ้นในการจ้างปักดำต้นข้าวมีจำนวน 217.30 บาทต่อไร่ ซึ่งเกษตรกรจะทำการจ้างแรงงานเป็นรายวันซึ่งราคาค่าจ้างต่อวันก็จะเปลี่ยนแปลงตามความต้องการแรงงานในช่วงเวลานั้น ๆ เป็นหลัก

ส่วนต้นทุนในการปลูกข้าวที่ต้องจ่ายเป็นเงินสดอีกส่วนหนึ่งคือต้นทุนในการดูแลรักษาต้นข้าว หลังจากที่ทำการปักดำแล้ว โดยมีต้นทุนที่เกิดขึ้นประกอบด้วย ค่าปุ๋ยมีจำนวน 590.96 บาทต่อไร่ ซึ่งค่าปุ๋ยจะเกิดตั้งแต่ช่วงหว่านต้นกล้าและเกษตรกรจะใส่ปุ๋ยในช่วงที่ต้นข้าวกำลังตั้งท้องข้าวเพื่อให้ต้นข้าวแข็งแรง นอกจากนี้ยังมีต้นทุนค่ายาป้องกันและกำจัดศัตรูพืชมีจำนวน 37.84 บาทต่อไร่ โดยค่ายาป้องกันและกำจัดศัตรูพืชนี้เกษตรกรจะใช้สำหรับกำจัดแมลงศัตรูพืช รวมถึงหอยเชอรี่ที่กัดต้นข้าว และกำจัดต้นหญ้าที่เกิดขึ้นในที่นาที่หาต้นข้าวเจริญเติบโตได้ไม่เต็มที่ นอกจากนี้ยังมีค่าน้ำมันเชื้อเพลิงซึ่งเกิดขึ้นจำนวน 167.47 บาทต่อไร่ซึ่งค่าน้ำมันเกิดขึ้นจากการที่เกษตรกรมีการสูบน้ำขึ้นมาเพื่อใช้ในการไถหว่านต้นกล้า นอกจากนี้ยังมีค่าซ่อมแซมเครื่องมือและอุปกรณ์เกิดขึ้นจำนวน 112.57 บาทต่อไร่ ซึ่งส่วนมากเกิดจากการซ่อมแซมรถไถนา รถลาก และเครื่องสูบน้ำ นอกจากนี้เกษตรกรยังต้องจ่ายค่าวัสดุเพื่อใช้ในการปลูกข้าว เช่น จอบ เสียม คราด เคียว มีด พร้า เป็นต้น จำนวน 46.53 บาทต่อไร่

สำหรับต้นทุนในการปลูกข้าวที่เกิดขึ้นแต่เกษตรกรไม่ได้จ่ายเป็นเงินสด ซึ่งต้นทุนในส่วนนี้เป็นต้นทุนที่เกษตรกรไม่ได้นำมาคิดเป็นต้นทุนของการปลูกข้าวเนื่องจากเป็นต้นทุนที่เกษตรกรไม่ต้องสูญเสียเงินสดออกไปทำให้เกษตรกรคิดว่าไม่ใช้ต้นทุนของการปลูกข้าว ได้แก่ ค่าเช่าที่ดิน เนื่องจากที่ดินที่เกษตรกรใช้ปลูกข้าวส่วนมากเป็นที่ดินที่เป็นกรรมสิทธิ์ของเกษตรกร เกษตรกรเป็นเจ้าของที่ดินดังนั้นจึงไม่มีจ่ายเงินเป็นค่าเช่าที่ดิน ดังนั้นหากเกษตรกรต้องจ่ายค่าเช่าที่ดินเพื่อใช้ในการปลูกข้าวเกษตรกรต้อง

จ่ายเงินค่าเช่าเท่ากับ 133.24 บาทต่อไร่ นอกจากนี้ยังมีดอกเบี้ยยจ่ายซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่เป็นต้นทุนค่าเสียโอกาส นั่นคือหากเกษตรกรไม่นำเงินสดที่มีมาลงทุนปลูกข้าวแต่นำเงินสดนั้นไปลงทุนด้านอื่นจะทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ดังนั้นดอกเบี้ยจ่ายจึงถือเป็นต้นทุนค่าเสียโอกาสที่ต้องนำมารวมคำนวณเป็นต้นทุนในการปลูกข้าวซึ่งเกิดขึ้นจำนวน 223.02 บาทต่อไร่ นอกจากนี้ยังมีค่าใช้จ่ายที่ไม่ได้จ่ายเป็นเงินสด อีกนั่นคือ ค่าเสื่อมราคา โดยค่าเสื่อมราคาเป็นมูลค่าเสื่อมสิ้นของการใช้สินทรัพย์เพื่อการปลูกข้าวซึ่งเกิดขึ้นเท่ากับ 403.05 บาทต่อไร่ โดยสินทรัพย์ที่เกษตรกรมีไว้เพื่อใช้ในการปลูกข้าวจะประกอบไปด้วย รถไถนา เครื่องสูบน้ำ เป็นต้น

ตารางที่ 2 ต้นทุนในการเก็บเกี่ยว

รายการ	จำนวนเงิน (บาทต่อไร่)
ค่าแรงงานในการเก็บเกี่ยว	209.49
ค่าจ้างมัดข้าว	220.23
ค่าจ้างนวดข้าว	141.93
รวมต้นทุน	571.65

นอกจากเกษตรกรจะมีต้นทุนในการปลูกข้าวแล้วเมื่อต้นข้าวเจริญเติบโตจนสามารถเก็บเกี่ยวข้าวได้แล้วเกษตรกรต้องทำการเก็บเกี่ยวซึ่งนอกจากเกษตรกรจะใช้แรงงานในครัวเรือนของเกษตรกรเองแล้วเกษตรกรจะจ้างแรงงานมาช่วยในการเก็บเกี่ยวด้วยเนื่องจากหากใช้แต่เพียงแรงงานในครัวเรือนอาจจะทำการเก็บเกี่ยวได้ไม่ทันเวลาเพราะหากปล่อยให้ข้าวสุกนานเกินไปเมล็ดข้าวจะสุกรอบจนเกินไปทำให้เมล็ดข้าวแห้ง ดังนั้นในกระบวนการเก็บเกี่ยวนี้เกษตรกรจะเกิดต้นทุนค่าแรงงานในการเก็บเกี่ยวขึ้นจำนวน 209.49 บาทต่อไร่ ซึ่งค่าจ้างแรงงานในการเก็บเกี่ยวนี้จะเปลี่ยนแปลงตามความต้องการจ้างแรงงานในขณะนั้นว่าในพื้นที่บริเวณหมู่บ้าน หรือหมู่บ้านใกล้เคียงมีการเก็บเกี่ยวมากน้อยเพียงใด มีแรงงานที่สามารถเกี่ยวข้าวได้มากน้อยเพียงใดซึ่งความต้องการหรือข้อมูลเหล่านี้จะมีผลต่อค่าจ้างแรงงานในการเก็บเกี่ยวข้าวด้วยเช่นกัน เมื่อเกษตรกรทำการเกี่ยวข้าวแล้วจะทำการตากข้าวไว้ประมาณ 1-2 วันเพื่อให้เมล็ดข้าวมีความชื้นตามที่ต้องการและจะทำการมัดข้าวให้เป็นมัดตามขนาดที่ต้องการ โดยเกษตรกรจะมีต้นทุนในการมัดข้าวเกิดขึ้นจำนวน 220.23 บาทต่อไร่ ซึ่งเกิดจากการจ้างแรงงานในการมัดข้าวและเกิดจากการซื้อเส้นตอกมัดข้าว หลังจากนั้นจะทำการขนย้ายจากไร่นามายังลานตากข้าวเพื่อทำการนวดข้าว ในอดีตเกษตรกรจะทำการนวดข้าวด้วยตัวเองแต่ในปัจจุบันเกษตรกรมีรถนวดข้าวซึ่งสามารถนวดข้าวได้อย่างรวดเร็ว โดยเกษตรกรจะมีค่าจ้างรถนวดข้าวเกิดขึ้นจำนวน 141.93 บาทต่อไร่

จากตารางที่ 1 และตารางที่ 2 จะเป็นต้นที่เกิขึ้นทั้งหมดตั้งแต่เกษตรกรเริ่มปลูกข้าว จนถึงเกษตรกรเก็บเกี่ยวข้าวเปลือกซึ่งจะใช้เวลาตลอดฤดูกาลปลูกข้าวประมาณ 6-7 เดือน (มิถุนายน - ธันวาคม) ซึ่งจะพบว่าต้นทุนรวมทั้งหมดตลอดระยะเวลาการปลูกข้าวเท่ากับ 3,126.15 บาทต่อไร่ ซึ่งแยกเป็นต้นทุนในการปลูกข้าวเท่ากับ 2,554.50 บาทต่อไร่ซึ่งเป็นต้นทุนรวมทั้งจ่ายเป็นเงินสดและไม่ได้จ่าย

เป็นเงินสด และเป็นต้นทุนในการเก็บเกี่ยวข้าวเปลือกเท่ากับ 571.65 บาทต่อไร่ เมื่อเกษตรกรทำการเก็บเกี่ยวข้าวเปลือกเสร็จแล้วบางส่วนเกษตรกรจะแบ่งข้าวขายหน้าลานโดยจะขายให้กับพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อที่หน้าลานของเกษตรกร และเกษตรกรบางคนอาจจะเก็บไว้ขายในช่วงเวลาที่ไม่ใช่ช่วงเก็บเกี่ยวเพื่อจะได้ขายข้าวเปลือกได้ในราคาที่สูงกว่าขายข้าวเปลือกในช่วงการเก็บเกี่ยวและบางส่วนเกษตรกรจะเก็บข้าวเปลือกไว้บริโภคสำหรับสมาชิกในครัวเรือน และเก็บบางส่วนไว้เพื่อทำบุญ เลี้ยงสัตว์และเก็บข้าวเปลือกบางส่วนไว้เป็นเมล็ดพันธุ์สำหรับใช้ปลูกข้าวในฤดูกาลถัดไป

ตารางที่ 3 ปริมาณและรายได้จากการปลูกข้าว

รายการ	ปริมาณเฉลี่ยต่อไร่ (กิโลกรัม)	ราคาขายเฉลี่ยต่อ กิโลกรัม (บาท)	รายได้เฉลี่ยต่อไร่ (บาท)
เก็บไว้บริโภค	133.12	12.19	1,622.73
จำหน่าย	287.28	12.19	3,501.94
รวม	420.40	12.19	5,124.67

จากตารางที่ 3 แสดงปริมาณข้าวที่เกษตรกรสามารถเก็บเกี่ยวได้และรายได้ที่เกิดจากการขายข้าวของเกษตรกร โดยพบว่าเกษตรกรได้ผลผลิต 420.40 กิโลกรัมต่อไร่ เก็บไว้บริโภคภายในครอบครัวจำนวน 133.12 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนที่เหลือนำไปขายประมาณ 287.28 กิโลกรัมต่อไร่ และในส่วนของรายได้จากการจำหน่ายข้าวพบว่าเกษตรกรมีรายได้รวมจากการขายข้าว 5,124.67 บาทโดยขายได้กิโลกรัมละ 12.19 บาท และสามารถแยกพิจารณาเป็นสองส่วนคือ ส่วนที่เกษตรกรจำหน่ายในช่องทางต่างๆ เช่น จำหน่ายให้แก่พ่อค้าคนกลาง จำหน่ายให้กับโครงการรับจำนำของรัฐบาล จำหน่ายให้กับโรงสีและจำหน่ายให้กับสหกรณ์ซึ่งมีรายได้ 3,501.94 บาทต่อไร่ และส่วนที่เก็บไว้บริโภคภายในครอบครัว ซึ่งจะนำมารวมคำนวณเป็นรายได้รวมของเกษตรกร เนื่องจากหากไม่ได้ปลูกข้าวเกษตรกรต้องซื้อข้าวเพื่อการบริโภค และในการพิจารณารายได้จากการขายข้าวสำหรับปริมาณข้าวที่เก็บไว้บริโภคจะใช้ราคาที่เกษตรกรสามารถขายได้ตามปกติเป็นฐานในการคำนวณ ดังนั้นรายได้จากการขายข้าวสำหรับการบริโภคจึงเท่ากับ 1,622.73 บาทต่อไร่ การที่เกษตรกรขายข้าวได้ในราคาที่ต่ำทำให้มีรายได้จากการขายข้าวน้อย ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะมีมาตรการในการรับจำนำข้าวแต่จากการสอบถามจะพบว่าส่วนมากเกษตรกรจะขายข้าวให้แก่พ่อค้าคนกลางมากที่สุดและโดยมากเกษตรกรจะขายข้าวทันทีที่นวดข้าวเสร็จ โดยจะจำหน่ายในส่วนที่เหลือจากที่เกษตรกรได้เก็บไว้กินแล้ว

ตารางที่ 4 ผลตอบแทนจากการปลูกข้าว

รายการ	จำนวนเงิน (บาทต่อไร่)
รายได้จากการปลูกข้าว	5,124.67
ต้นทุนปลูกข้าวที่จ่ายเป็นเงินสด	(1,795.19)
ต้นทุนในการเก็บเกี่ยวข้าว	(571.65)
กำไรก่อนต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายเป็นเงินสด	2,757.83
ต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายเป็นเงินสด	759.31
กำไรหลังต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายเป็นเงินสด	1,998.52

จากตารางที่ 4 จะพบว่าผลตอบแทนจากการปลูกข้าวของเกษตรกรในเขตพื้นที่ตำบลเชียงเคี่ยนในส่วนที่เป็นกำไรหลังจากหักค่าใช้จ่ายที่ได้จ่ายเป็นเงินสดออกไปจำนวน 2,757.83 บาทต่อไร่ ซึ่งกำไรในส่วนนี้เป็นกำไรที่เกษตรกรคิดว่าเป็นกำไรที่แท้จริงจากการปลูกข้าว แต่หลังจากนำกำไรก่อนหักต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายเป็นเงินสด มาหักต้นทุนที่เกษตรกรไม่ได้เป็นเงินสดซึ่งเป็นต้นทุนที่เกษตรกรไม่นิยมนำมาคิดเป็นค่าใช้จ่ายในการปลูกข้าวจะพบว่าเกษตรกรมีกำไรที่แท้จริงเท่ากับ 1,998.52 บาทต่อไร่

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สามารถสรุปได้ว่าเกษตรกรตำบลเชียงเคี่ยน มีต้นทุนในการปลูกข้าวในปีการเพาะปลูก 2552/53 เฉลี่ยเท่ากับ 3,126.15 บาทต่อไร่ และมีรายได้จากการขายข้าวเฉลี่ยเท่ากับ 5,124.67 บาทต่อไร่ หากเปรียบเทียบระหว่างรายได้จากการขายข้าวและต้นทุนการผลิตของเกษตรกรจะพบว่าเกษตรกรมีกำไรจากการปลูกข้าวเท่ากับ 1,998.52 บาทต่อไร่ และเกษตรกรยังคงปลูกข้าวต่อไป เพราะเป็นอาชีพที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษและไม่มีอาชีพอื่นที่จะทำจึงทำให้จำเป็นต้องปลูกข้าวต่อไป นอกจากนี้ยังพบปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการปลูกข้าวของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างนั้นคือ ปัญหาเกี่ยวกับหอยเชอรี่ที่กัดกินต้นข้าว การขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการปลูกข้าวนาปรัง แมลงศัตรูพืช คือ เพลี้ยกระโดด และค่าปุ๋ยมีราคาสูง ดังนั้นเกษตรกรจึงควรมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เพื่อที่จะสามารถกำหนดราคาขายข้าวของสมาชิกในชุมชนได้เอง จึงจะทำให้เกษตรกรมีรายได้จากการขายข้าวได้มากขึ้น นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ เจ้าหน้าที่เกษตรจังหวัดควรให้คำแนะนำในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการกำจัดแมลงศัตรูพืชและหอยเชอรี่ซึ่งการกำจัดหอยเชอรี่สามารถทำได้ด้วยการใช้ก้านใบมะละกอ โดยไปวางไว้ในนาในสภาพที่มันยัง ทั้งไว้สัก 1 คืน หอยเชอรี่ก็จะมาจับรวมตัวกันที่ก้านใบมะละกอ ทำให้นำไปกำจัดได้โดยง่าย นอกจากนี้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนในการปลูกข้าวโดยลดการใช้ปุ๋ยเคมีและสารกำจัดศัตรูพืช ซึ่งอาจนำปุ๋ยชีวภาพที่เกษตรกรสามารถทำขึ้นมาเองจากวัตถุดิบภายในชุมชนเพื่อใช้ทดแทนปุ๋ยเคมีได้

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยการสนับสนุนจากคณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร

ขอขอบคุณ คณบดี คณาจารย์ บุคคลากรทุกท่านที่กรุณาให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานวิจัย และให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีมาโดยตลอด

คุณค่าและประโยชน์จากงานวิจัยเล่มนี้ขอมอบแด่คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติจังหวัดสกลนคร และบุคคลที่สนใจนำผลการวิจัยเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาหรือพัฒนาต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ : ยุทธศาสตร์ข้าวไทยปี 2550 -2554. Online Available:

<http://www.ricethailand.go.th/rice%20web/Document/Document.html>

กรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.สรุปขั้นตอนการปลูกข้าวเพื่อลดต้นทุน. Online Available:

<http://srn-rrc.ricethailand.go.th/srrc/index.html>

กรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. สถานการณ์การผลิตและการตลาดข้าวของโลก. Online

Available: www.ricethailand.go.th/rice%20web/Rice%20Situation/Rice_Situation.html.

ข้าว. สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนเล่ม 3. Online Available:

<http://kanchanapisek.or.th/kp6/BOOK3/chapter1/chap1.htm>.

ชโยดม สรรพศรี. อนาคตการส่งออกข้าวไทยสู่ตลาดจีน ใน มุลนิธิข้าวไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

Online Available: <http://www.thairice.org/html/article/index.htm>.

สุรัชย์ กังวล. (2551). ต้นทุน ผลตอบแทนและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการผลิตข้าวไร่ ของเกษตรกร

ชาวไทยภูเขา: กรณีศึกษาร้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่วัง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการ

เพาะปลูก 2536 Online Available: <http://www.library.mju.ac.th/>

สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูลและคณะ. (2551). ศักยภาพและข้อจำกัดของการผลิตข้าว เพื่อความมั่นคง

ของชาวนาในจังหวัดปัตตานี. Online Available: <http://www.deepsouthwatch.org/documents>

/research.

หัทธยา ทับสวัสดิ์.(มปป.) ผลตอบแทนการผลิตข้าวแบบลุ่มตอของเกษตรกรในพื้นที่ อำเภอลาดหลุม

แก้ว จังหวัดปทุมธานี.สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

องค์การบริหารส่วนตำบลเชียงเครือ. (2550). จำนวนประชากรและจำนวนครัวเรือนของ ตำบลเชียงเครือ

อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ปี พ.ศ.2550.